

EKONOMIN UNDER OMLÄGGNINGSÅREN VID ÖVERGÅNG TILL KRAVGODKÄND PRODUKTION

FARM ECONOMY DURING THE READJUSTMENT YEARS FROM CONVENTIONAL TO CERTIFIED ECOLOGICAL FARMING

Per-Niclas Bienitzer

Handledare: Agronom Jan Larsson

Examinator: Agronom Jan Larsson

Sveriges lantbruksuniversitet

Institutionen för Jordbrukets biosystem och teknologi Alnarp 2004

Förord

Lantmästarprogrammet är en tvåårig universitetsutbildning som omfattar 80p. En av de obligatoriska delarna i utbildningen är att genomföra ett eget arbete om 5p som skall presenteras med en skriftlig rapport och ett seminarium.

Idén till studien kommer från mig själv, då det inte finns något examensarbete som riktar sig till den målgrupp som skall ändra sin mjölkproduktionsinriktning och vad det innebär ekonomiskt och vilka förutsättningar som krävs. Denna uppfattning delas också av Jan Larsson som har varit handledare och examinator för arbetet.

Ett varmt tack riktas till KRAV för deras entusiastiska engagemang och till Roland som har ställt sin gård till förfogande så att jag har kunnat påvisa ett verkligt exempel samt till agronom Jan Larsson verkande inom SLU.

Alnarp mars 2004

Per-Niclas Bienitzer

Innehållsförteckning

FÖRORD	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	4
LITTERATURÖVERSIKT	5
OMLÄGGNINGENS VERKAN PÅ GÅRDENS EKONOMI	6
GÅRDSANPASSNING	7
OMSTÄLLNING I UTFODRINGSSRATEGI	8,9
GRÖDFÖRDELING	10
MOTIVERING TILL DE DIREKTA EKONOMISKA FÖRÄNDRINGARNA	11
INTÄKTER OCH KOSTNADER	11, 12
DISKUSSION	13
REFERENSFÖRTECKNING	14

Sammanfattning

Mål och syfte med arbetet är att belysa den ekonomiska situationen, när man väljer att från konventionell mjölkproduktion övergå till Kravgodkänd mjölkproduktion.

Hur är de ekonomiska konsekvenserna under karenstiden när det inte levereras Kravmjölk, med en merintäkt och att djuren skall äta godkänt foder, med en eventuell merkostnad som följd.

Arbetet har genomförts genom insamlande av information från litteratur och vid behov även intervjuer.

Jag har valt en befintlig gård som exempel där jag jämför de nuvarande förutsättningarna, med vad som kommer att krävas som Kravansluten. Arbetet riktar sig till de mjölkproducenter som har för avsikt att på ett överskådligt sätt ta del av de ekonomiska konsekvenserna av ovan nämnda omläggning och då fokuserat på omläggningsåren.

Inriktningen är, foderkostnader, omläggning av växtföljd och en enklare sammanställning av körslor och dess tillhörande kostnader. Detta med anledning av att den gård som är tagen som exempel ej själv utför maskinarbeten. Exempelladugården är tre år gammal och har de bästa förutsättningar att bli Kravansluten utan några ombyggnader. Idag bedrivs enbart vallodling och detta fungerar inte som Kravansluten, därför att en god växtföljd är en förutsättning för ogräsbekämpning och en hög självförsörjandegrad på eget foder.

Förutsättningen för att bli Kravansluten är idag (år2004) att gården drivs enligt KRAV's regler under två år (karensår). Efter dessa två år är man ansluten och får leverera ekologisk Kravmjölk och det innebär en merintäkt om 50öre/liter mjölk (år 2004).

I detta examensarbete har jag kunnat påvisa att den gårdsspecifika ekonomiska situation före omläggningen är 1 075 366 kr och under omläggningen 511 517 kr. Detta beror på att mjölkproduktionen hos djuren sjunker till låga 7500 ECM och att djurantalet har minskat till 69DE. Detta beror i sin tur på en anpassning till KRAVS regler med bland annat betesdrift samt god växtföljd med Kravgodkänt utsäde. Om gården kan överleva ekonomiskt under omläggningsåren talar allt för att en lyckad framtid då KRAV-anslutningen innebär ökad ekonomisk ersättning för gårdens produkter.

SUMMARY

The purpose of these theses is to show the financial economical situation during the change from conventional dairy production to ecological production. The thesis is accomplished by collecting information from literature and interviews where needed.

The target group of these theses is dairy producers who will transform their production from conventional dairy production to certified ecological dairy production. The theses emphasise on the economic situation during the adjustment years. For this I have studied a presently producing dairy farm. I compare the present day conditions and compare them with the requirements needed to meet certified ecological standard. The focus is on cost of forage and the driving distances are studied since this farm is using a contractor.

The cow barn used, as example is three years old and has the best conditions to be approved to KRAV without any reconstruction work. Today only hay production is carried out and the hay is not certified according to the standards set by KRAV. To achieve a sufficient weed control program a good rotation of crops are essential. The farm also needs a high level of own produced crop.

The requirement for connecting to KRAV is today (2004) that the farm has been run by KRAV's regulations for two years prior to first delivery of ecological KRAV milk. The connecting to the KRAV organisation gives the farmer an increased income of 50 öre/ delivered litre milk.

With this work I have been able to show that the economic situation for the studied farm changes from 1 075 000SEK, before connecting to KRAV, to 511 000 SEK during the two transition years. This is due to lower milk production and decreased number of animals, which in turn is due to adjustment to the rules and regulations of KRAV. My conclusion is that if the farm can survive the economic decrease that is a fact during the transition years the farm will be able to survive.

Inledning

Ekologisk mjölkproduktion och framförallt KRAV godkänd, har sedan ett antal år varit ett intressant alternativ till det vi i branschen kallar för konventionell mjölkproduktion.

Jag har i detta examensarbete försökt att på ett enkelt och överskådligt sätt presentera de ekonomiska förutsättningarna eller om man vill kalla det för överlevnad under karensåren. Varför är detta intressant kan man fråga sig då det finns ett överskott på ekologisk mjölk. Det är dock som det ser ut i dag, jag tror att den ekologiska mjölken kommer att i framtiden öka i efterfrågan även KRAV's egna undersökningar pekar på en 10-20 procentig ökning av marknaden för ekologiska produkter. Miljömedvetenheten finns redan hos de flesta personer och jag tror därmed att det kommer att finnas ett ökat miljömedvetande hos de unga som växer upp i dag.

Jag har valt att arbeta med ett verkligt exempel så att resultatet skall bli så nära sanningen man kan komma i ett 5p arbete. Det presenteras hur gården ser ut idag och hur den skall se ut under karenstiden. Gården jag har valt till detta arbete är belägen en mil norr om Sollefteå i Västernorrland. Detta är en mycket lämplig gård och ort för ekologisk mjölkproduktion, då den huvudsakliga produktionsinriktningen i detta område är mjölk och vallodling. Detta är speciellt lämpligt då det norrländska klimatet tillåter hög energiinmatning i vall men för stränga vintrar för kontraktsodling av tex. höstsådda brödvetesorter

Jag har valt att arbeta med:

- Presentation av gården och åtgärder för anpassning till KRAV
- KRAV's regler för mjölkproduktion
- Foderkostnader

Litteraturoversikt

KRAV's regler för karens:

Vid samtidig omläggning av mark och djur och användning av huvudsakligen eget karensårsfoder, >60 procent, kan djuren godkännas efter 24 månader

KRAV's regler för djurmiljö och stallförhållanden:

Dessa säger att kor skall kalva enskilt och att om kalvning sker inomhus så skall kalvningen ske i kalvningsbox. Kalven skall efter födseln vara med mamman i minst tre dygn, efter avvänjningen skall kalven dricka i naturlig ställning och mjölkutfodras till tolv veckors ålder samt hållas i grupp med andra kalvar. Alla mjölkutfodrande djur får hållas inomhus under mjölkutfodringsperioden detta med anledning av uppsikt och eventuell parasitrisk om de släpps på bete vid sådan tidig ålder.

Övriga djur skall ha möjlighet till utevistelse under större delen av dygnet, året runt och när djuren vistas inne skall golvytan vara täckt med 50%.

KRAV's regler för foder:

Självförsörjningsgraden på foder skall vara minst 50% och maximalt 25 % av det dagliga foderintaget får vara icke kravgodkänt.

Dock så får det årliga foderintaget av icke kravgodkända fodermedel icke överstiga 10% och detta gäller endast under karensåren.

Vidare så skall den dagliga kraftfoder andelen motsvara 40% av det totala ts intaget och detta får endast överskridas till 50% under max tre månader tidigt i laktationen.

KRAV's regler för behandling och karenstider:

Generellt gäller dubbel karenstid jämfört med det som av Statens Livsmedelsverk har fastslagit. För preparat utan karenstid gäller två dagar, för blodsockerhöjande och kalciumbehandlingar i samband med kalvförlamning finns det ej någon karenstid.

Omläggningens verkan på gårdens ekonomi

Omläggningstiden är en känslig period för ekonomin, eftersom där är en tid då man ska engagera sig i två odlingssystem samtidigt. Hur stora kostnader som hänger samman med själva omläggningen, beror på hur stora förändringar som behöver göras. Det är viktigt att skilja på omläggningsekonomi och den ekonomi man har efter omläggning. Vid beräkningar av ekonomin för den färdigomlagda gården kan alltså resultatet skilja sig från de beräkningar man gör vid omläggningsskedet.

Förbättrad eller bibehållen ekonomi kan förväntas med följande förutsättningar:

- Mjolkproduktion med hög andel vall i växtföljden
- Ekologisk djurhållning med en djurtäthet på 0,6-0,8 de/ha, hög självförsörjningsgrad på foder, små investeringar för omläggningen av djurhållningen
- Allsidig växtodling med stark växtföljd som klarar kväveförsörjning, ogräs och skadegörare.
- Skickliga lantbrukare med goda kunskaper om odlingsteknik och djurhållning, förmåga till planering samt vilja att pröva nya lösningar

Sämre ekonomi eller kostsam omläggning

- Ansträngd ekonomi före omläggning
- Ensidig produktion som har starkt beroende av merpris, med dålig lönsamhet om inte kvalitetskrav kan uppfyllas på t.ex. spannmål, potatis, grönsaker
- Åkrar med dräneringsbehov och/eller högt ogrässtryck
- Tidigare högt driven konventionell produktion med hög avkastning
- Starkt specialiserad produktion t.ex. rena växtodlingsgårdar med ensidig spannmålsodling
- Hög djurtäthet (>1 de/ha), låg självförsörjning på foder som eventuellt leder till kostsamma inköp av ekologiskt foder eller minskning av antalet djur.
- Hög investeringsbörda i stallbyggnader, som måste byggas om för att klara regler för ekologisk djurhållning

Gårdsanpassning

Vilka åtgärder skall göras på den gård som är tagen som exempel för detta examensarbete och vad kostar dessa?

Vi börjar med att svara på de frågor som ställs på sidan 6.

- Mjölkproduktion med hög andel vall är det idag
- Djurtätheten är idag 66 kor och 42 ungdjur = $81/143.1 \text{ Ha} = 0.56 \text{ DE/ha}$ (enl. SJV)
- Självförsörjningsgraden är i underkant för ekologisk drift med en areal på 112,9+bete på betesmark 2,8+13.7träda+
13.7 outnyttjad åkermark=143.1 Ha. Då ekologisk drift innebär att trädan får skördas så har vi 129,4 Ha brukbar åkermark
- Investeringar för omläggning av djurhållningen se separat sida med kostnadsförslag
- Växtföljden blir god med den presenterade foderstaten
- Huruvida den enskilda gården har ansträngd ekonomi eller ej presenterar jag inte
- Produktionen är mjölk och med den avkastningsminskning som är beräknad så är man beroende av ett merpris vilket inte är aktuellt under omläggningsåren.
- Marken på den aktuella gården är lättlera och har ett välfungerande dräneringssystem
- Att det tidigare är en konventionell gård med högt driven produktion med en avkastning om 10482 ECM

Förändringar i ladugård och djurhållning

1. Inköp av gummimattor som skall täcka del av golvytan för ungdjuren
1. Gjutning av platta, reglerna säger att det skall vara hårdgjord yta vid in och utgång
2. Minskning av besättningen till 57 m-kor och 25 ungdjur, med anledning av anpassning till 1.8Ha/De.

Tabell 1 Exempel på foderstat för mjölkkor där allt foder är ekologiskt odlat och avkastningen är 7500 kg ECM (Alskog E 2000)

Avkastning kg ECM	Ensilage kg ts	Hö kg	Korn kg	Ärter kg	Rapskaka kg	Halm kg
35	8	3	7,6	2	2,3	0
30	9	3	5,9	1,8	1,5	0
25	9	3	4,6	1,5	1	0
20	9	3	4,3	1	0	0
15	9	3	2,3	0,5	0	0
10	9	3	0,2	0	0	0
sin	7	1	0	0	0	2
Medel	8,57	2,71	3,55	0,97	0,68	0,28

Tabell 1 är ett exempel på en foderstat som kan näringsförsörja kor med en avkastning på 7500 kg mjölk (ECM). Näringsinnehållet i ensilaget är 10,7MJ, 70g AAT och 29g PBV per kg ts, höet innehåller 10 MJ, 71g AAT och -39g PBV per kg ts. Energiinnehållet är lågt räknat med tanke på en viss energigaranti, det är inte ovanligt med ett energibehåll på 12,5 MJ under gynnsamma år i Västernorrland.

OMSTÄLLNING I UTFODRINGSSTRATEGI

Anledningen till att jag presenterar en tabell som ovan är att belysa ett alternativ till en koncentratbaserad foderstat, vid omläggning till ekologisk mjölkproduktion är god grovfoderkvalitet en avgörande faktor då det är kring grovfodret hela foderstaten baseras. Med anledning av KRAV's regel 5.3.10, att djur ska ha fri tillgång på grovfoder så ger det korna möjlighet att sortera ut det mest näringsrika delarna och lämna det som är svårsmältt och mindre smakligt. Detta medför att lantbrukaren å ena sidan måste ha en god vetskap om betydelsen av högkvalitativt grovfoder och å den andra sidan en betydligt större lagringskapacitet för grovfoder än vad han behöver när han driver koncentratbaserad fodergiva. På den aktuella gården så innebär det att ensilaget behöver ytterligare lagringsutrymme, detta görs med fördel i en sök korb, metoden är sedan tidigare tillämpad, men ytterligare lagring utrymme behövs med en merkostnad som följd.

De ekologiska vallarna har en hög klöverandel pga. dess kvävefixerande förmåga och ger ett proteinrikt foder. Större delen av detta protein bryts dock relativt lätt ned av mikroorganismerna i våmmen. För att kon skall tillgodogöra sig detta protein krävs det därför att vallfodret kompletteras med ett energirikt foder tex. korn eller något av de KRAV-godkända koncentrat som finns på marknaden. Då ekologiskt koncentrat är kostsamt att använda så bör inriktningen vara att i så hög grad som möjligt syrakonservera ärtorna. Genom denna process blir proteinet mera svårnedbrytbart och kommer i stor utsträckning att passera våmmen opåverkat och i stället tas up i tunntarmen. (Källor: Alskog E 97, Mjölkcor, Regler för KRAV-godkänd produktion 2003)

OMSTÄLLNING I UTFODRINGSSTRATEGI

Omläggningen av utfodringen görs enklast i samband med installningen från betet (Alskog E). Har man haft en grovfoderrik foderstat före omläggning kommer avkastningen inte att påverkas i större utsträckning. Därför bör man i ett tidigt skede övergå till en succesivt ökad grovfoderandel

Med anledning av den foderstat som är presenterad för att ge en ekonomisk bild av skillnaden mellan driften i dag och den drift som blir aktuell vid övergången till ekologisk produktion (KRAV). Så väljer jag trots att maskinkostnaderna är avgränsade att ta med tröskkostnaden för en tredjedel av arealen, då det i dag inte finns någon tröska på gården. Det går inte att bedriva ett ekologiskt jordbruk med en ensidig växtföljd och med anledning av att få en helt egen självförsörjningsgrad så anser jag att tröskkostnaden skall presenteras.

GRÖDFÖRDELNING OCH BERÄKNAD SKÖRD

På gården finns 129,4 ha brukbar åkermark, detta fördelas enligt nedan.

- Korn 24ha $3000 \times 24 = 72\text{ton}$
- Ärtor 6ha $4000 \times 6 = 24\text{ton}$
- Bete 58ha $3000\text{ts} \times 58 = 174\text{ton}$
- Vall 41ha $3600\text{ts} \times 41 = 148\text{ton}$

Foderbehov per år och hela besättningen

- Ens 275 dagar $a'8.57 = 194\text{ton ts}$
- Hö 365 dagar $a'2.7 = 81\text{ton}$
- Ärtor 365 dagar $a'0.97 = 20\text{ton}$
- Korn 365 dagar $a'3.55 = 74\text{ton}$
- Rapskaka 365 dagar $a'0.68 = 14\text{ton}$

Foder som skall köpas (underskott)

- Ensilage 45ton ts $a'1.40 = 63000\text{kr}$
- Hö 81ton $a'2\text{kr} = 162000\text{kr}$
- ka 14ton Korn 2ton $a'1.70 = 3400\text{kr}$
- Rapskaka $3.90 = 54600\text{kr}$ (Slöinge Lantmän)
- Summa foderinköp per år 283000kr

MOTIVERING TILL DE DIREKTA EKONOMISKA FÖRÄNDRINGARNA

Medelkoantalet är i dag 66,53 och kommer efter omläggningen att vara 57. i dag har gården en avkastning på 10482 ECM och den beräknade avkastningen efter omläggningen kommer att vara 7500 ECM, därför är dessa intäkter presenterade. Utsädesmängden kommer vidare att öka genom att växtodlingen är omlagd med anpassning till ekologisk drift. Färdigfoder kommer ej att köpas in då gården kommer att ha en helt omlagd utfodringsstrategi.

Foderkonserveringsmedelåtgången är svårbedömd, men med anledning av att allt foder bör lagras med en 100%ig kvalitetssäkring antar jag att den kommer att öka med det dubbla. Dock så halveras vallskörden, men enligt gårdens ägare så behandlas ej allt grönfoder med ensileringsmedel i dag.

Körslorkostnaderna skall bli bibehållna med anledning av att hela posten i dag är med anledning av ensilage skörden. Den kommer att minskas beroende på den minskade vall arealen (det som skördas). Ökar kommer den jordbearbetningsinsats att göra beträffande sådd osv. ett tillägg görs dock och det kommer att vara tröskningen på 24ha. Veterinärkostnaderna sjunker i regel med 50% och det grundar jag mig på de producenter jag är i kontakt med genom krav.

Rörelsens kostnader under omlägningsåren

1. KRAV godkända utsädes sorter som används pga. omläggning i växtodlingen för att uppnå en högre självförsörjningsgrad på foder och en lämplig växtföljd.

1.1. 1/3 av arealen sås med vallfrö (SW 381 DEV) 43ha x 20 kg = 860kg

860 x 37,5kr/kg = 32250kr

1.2. foderärtor (KRAV Pinocchio) sås på 6Ha 6x250kg/Ha = 1500kg

1500kg x 4.75kr/kg = 7125kr

1.3. 2r korn (KRAV baroness) sås på 24 Ha 24 x 190kg/Ha = 4560kg

4560 X 4.45kr/kg = 20292kr

1.4. Summa utsäde 59667kr

2.0. Tröskning lejs in pga. liten areal och därför är det ej motiverat med ett köp av en egen tröska, lägligheten är ej eller ett problem då tröskad areal i förhållande till antalet tröskor är litet i denna region

2.1. Tröska 16fot á 80kr/fot och timme = 1280kr /tim

24Ha skall tröskas och kapaciteten är 1,2Ha/tim = 16 trösktimmar

1280 x 16 = 20480kr

3. sådd om 50Ha sås varje år med inlejd rapidsådd. Kostnad 450kr/Ha

50Ha x 450kr = 22500kr

4. Kvarvarande körslor enligt resultaträkning år 2003

253436kr

5. underskott av foder som skall köpas in

283000kr

6. Konserveringsmedel till foder som skall användas för syring av spannmål och ärtor.

29000kr

7. Veterinärkostnader som är halverade

34500kr

7:1. summa 1:4, 2:1, 3, 4, 5, 6 och 7 = 702 583kr

Rörelsens intäkter under omlägningsåren

- 8.1. mjölk 7500kg ECM med ett mjölkpris på 2.44 och 57 kor
1043100kr
- 8.2. bidrag mjölk 0,4
171000kr

Rörelsens kostnader och intäkter som i första hand kommer att ändras (resultatrapport Jan-Pärs Gård 2003)

9. Rörelsens kostnader råvaror och förnödenheter
9.1. Utsäde	11 784:-
9.2. Körslor	253 436:-
9.3. Foderkonserveringsmedel	14 494:-
9.4. Färdigfoder	545 292:-
9.5. Veterinär	68 764:-
9.6. Summa	893 770:-

Rörelsens nuvarande mjölkintäkt

10. Milko 2.44kr/kg ECM + bidrag mjölk á 0,4kr = 1 969136kr

Sammanställning kostnader och intäkter

Nummer	År 2003	Nummer	Karensåret
10.	1 969 136	8:1, 8:2	1 214 100
9:6.	- 893 770	7:1	-702 583
summa	+1 075 366		+515 517

Som ovan visar så är behållningen med dessa inkomster och utgifter 559 849kr mindre under karensåren än under den konventionella driften.

Diskussion

De har varit intressant att arbeta med detta examensarbete, dels med anledning av att det inte finns något enkelt och lätt överskådligt att tillgå och dels för att jag har arbetat med ett verkligt projekt.

Den gård som är aktuell har ett överskott på kapital enligt 2003 års resultatrapport om 550 000kr, ladugården är tre år gammal och det egna markinnehavet är 23ha. För att kunna komma ned i kostnader så måste ny mark anskaffas vilket i detta område är svårt om man vill ha en god arrondering Generellt finns det mycket mark att tillgå men de flesta åkerbitarna är för små och med ett alldeles för långt transportavstånd.

En anslutning till kravgodkänd produktion är i detta fallet genomförbart och även ekonomiskt hållbart när man har passerat karenstiden. Då får man ett merkostnadspris för mjölken och köttet vilket gör att man kommer att tjäna mer pengar på produktionen.

I dag drivs produktionen målinriktat och man skall ha en avkastning på 11500kg ECM inom två år, detta medför en stor insatts i rekrytering, juverhälsa men framförallt i foderstats uträkningar och blandningar, detta är mycket tidskrävande. Mitt råd är därför, håll ut de två svåra åren för att sedan kunna ha en produktion som erbjuder mer ledig tid till ett större resultat. De små åtgärder som behövs i ladugården är enkla och i sammanhanget ej av ekonomiskt betungande art..

Det jag kan tänka mig som en fortsättning på detta arbete, är att man undersöker lönsamheten om några år. Och då jämför konventionell drift med denna ekologiska drift som då är KRAV ansluten Jag tror nämligen att med aspekter som handelsgödselskatt och ev. straffavgifter på kemiska bekämpningsmedel så kommer vinsten att bli än större.

Referenser

SKRIFTLIGA KÄLLOR

Bovin, Hans. 1998. Ekologiskt Lantbruk fördjupning. LT's förlag Stockholm.
Alskog, Eva. 1997. Ekologiskt Lantbruk omläggning och växtodling. Statens Jordbruksverk.
Lindberg, Roland 2004. Resultatrapport för Jan-Pärs Gård. Roland Lindberg
KRAV's informationsavdelning Regler för KRAV-godkänd produktion. 2003. KRAV.
Weibull, Svalöf. Svensksortlista 2003. Svalöf Weibull
Björck, Marie. 1995. Omläggning till ekologiskodling. Examensarbete inom
Lantmästarprogrammet.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

www.krav.se

www.sjv.se

MUNTLIGA KÄLLOR

Alskog Eva, regionkontrollant KRAV, Umeå april 2004
Josefsson Lennart, kontrollant KRAV, Hammarstrand april 2004
Hansson Anders, Slöinge Lantmän, Slöinge april 2004